

Коноваленко Тетяна Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики викладання германських мов, декан філологічного факультету Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Надольська Юлія Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри методики викладання германських мов Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. Статтю присвячено розгляду питання щодо необхідності формування інфомедійної грамотності майбутніх фахівців упродовж їх здобуття вищої освіти. Деталізовано структуру інфомедійної грамотності та наведено приклади можливих шляхів формування кожної її складової. Висвітлено зміст авторської навчальної дисципліни «Інтеграція інфомедійної грамотності у професійну діяльність». Описано практичні приклади організації освітньої діяльності студентів під час вивчення освітньої компоненти.

Ключові слова: медіаосвіта, інфомедійна грамотність, критичне мислення, якісна інформація, інформаційне середовище.

Новації в освітньому середовищі на сучасному етапі вимагають студентоцентрованого підходу та використання інфомаційно-комунікаційних та інтерактивних технологій, які, на думку провідних вчених, методистів сприяють активізації освітнього процесу, розвитку творчих здібностей, комунікативної компетентності здобувачів освіти. Одним із пріоритетних напрямів інтерактивної технології навчання є інфомедійна грамотність, яка повинна стати наскрізною компонентою освітнього процесу. Це створить умови для розвитку вмінь здобувачів вищої освіти вільно орієнтуватися в сучасному інформаційному середовищі, грамотно використовувати різноманітні джерела, розпізнавати неправдиву інформацію.

Останнім часом інфомедійної грамотності приділяється все більше уваги, при чому досліджуються її різноманітні аспекти, як-от: інноваційний розвиток креативності, інфографіка, пошук і перевірка інформації, фейк та його особливості, журналістика як частина медіаосвіти. Ці та інші питання інфомедійної грамотності досліджували О.Волошнюк, В.Іванов, Г.Дегтярьов, Г.Онкович [1-4] та багато інших вчених. Аналіз публікацій дозволяє зробити висновок, що медіаосвіта, інфомедійна грамотність є невід'ємною частиною фахової підготовки майбутніх спеціалістів до професійної діяльності.

Мета нашого дослідження – знайти комплексне рішення, спрямоване на створення максимально сприятливого середовища для набуття студентами навичок критичного сприйняття інформації, розвитку інфомедійної грамотності, усвідомлення цінностей якісної інформації в контексті вивчення іноземних мов та здійснення професійної діяльності.

В умовах сьогодення інформаційні технології виступають основою суспільного розвитку та створюють нові можливості у формуванні медіаосвітнього простору. Інфомедійна освіта є потужним та інформаційним інструментом впливу на подальший розвиток людства та країни. Нами вона розглядається як процес розвитку особистості крізь призму засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування, навігації в інформаційному просторі, розвитку

творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу й оцінювання медіатекстів, навчання різних форм самовираження за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Сформовані таким чином уміння, навички сприяють цілеспрямованому аналізу інформації, культурі її споживання, ефективній комунікації, що є основою інфомедійної грамотності як ключового елементу системи освіти студентів.

Поняття «інфомедійна грамотність» з'явилося зовсім нещодавно, але саме воно акумулювало цілу низку компетентностей, конче необхідних для сучасної людини в добу «інформаційного шаленства». Створення в освітньому процесі можливостей для студентської молоді здобути навички критичного сприйняття інформації, усвідомлення цінності високоякісної і достовірної інформації в контексті вивчення фахових дисциплін, у нашому випадку іноземної мови, є важливим завданням вищої школи. Поряд із оволодінням ефективними стратегіями пошуку студенти повинні вміти зберігати, повторно використовувати та грамотно поширювати інформацію. Бути медіаграмотним означає «бути здатним оптимально використовувати відповідну інформацію, зберігаючи її розумно, й ділитися нею з іншими» [5]. До компетентностей, що разом складають інфомедійну грамотність, відносяться медіаграмотність; критичне мислення; соціальна толерантність; стійкість до впливів, фактчекінг; інформаційна грамотність; цифрова

лологію, ці завдання були надзвичайно цікавими, адже вони мали змогу порівняти різноманітні повідомлення в українськомовних та англomовних або німецькомовних джерелах. А питання «Що?», «Де?», «Коли?» доповнювались низкою змістовних питань, які дозволяли з'ясувати додаткові деталі, важливі для розуміння надійності інформації. Подібна робота також організовувалась і з візуальними матеріалами: фото, відео, логотипами, символікою, постерами, інфографікою. На особливу увагу заслуговували й аспекти оцінювання емоційного впливу інформації на людину, що сприяло розвитку емоційного інтелекту студентів.

Формування інфомедійної компетентності особистості є можливим лише за умови єдності змісту, форм, засобів і методів навчання, за допомогою яких студент занурюється в квазіпрофесійну діяльність. Протягом останніх років сучасні інформаційні технології стрімко сягнули нових висот, але до суттєвих новацій довелось людству вдаватись і під впливом цілком неочікуваних обставин, зумовлених пандемією коронавірусної хвороби. Тому питання щодо бажаності застосування мультимедійних технологій у навчанні трансформувалось в нагальну необхідність. Відповідно з'явилися не тільки нові технічні засоби, але й нові підходи, форми і методи навчання.

У таких умовах усі здобувачі освіти максимально занурилися в інформаційний океан. Проте для ефективної навігації вони повинні мати сформовану інформаційну грамотність, яка полягає

не тільки в ефективному пошуку інформації, але й дотриманні доброчесності, правил цитування, вмінні працювати з джерелами та першоджерелами, відрізняти факти від суджень. У цьому плані в пригоді стала Таксономія Блума, відповідно до вищих рівнів якої ми вчили студентів аналізувати й оцінювати інформацію, а також створювати власний продукт.

Перенесення освітнього середовища з фізичних аудиторій до віртуальної реальності зробило суттєвий акцент на цифровій безпеці. Навички особистої кібербезпеки учнів та студентів становлять сьогодні обов'язкову компетентність разом із менеджментом приватності, розумінням цифрового сліду та вмінням запобігати ризикам у комунікації в мережі [2].

Як ми вже зазначали вище, у компонентів будь-якої освітньої програми є потенціал для інтеграції інфомедійної грамотності, у тому числі й в освітніх програмах класичних філологічних спеціальностей та педагогічних, що готують вчителів-словесників. Завдяки долученню до проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», що реалізовується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією Української преси, викладачами кафедри методики викладання германських мов і кафедри української мови Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмель-

ницького було створено та запроваджено в освітній процес вибірково дисципліну «Інтеграція інфомедійної грамотності у професійну діяльність». Навчальну програму було розроблено доц. Т.В. Коноваленко, ст. викл. Ю.А. Надольською та О.В. Коваль для студентів усіх спеціальностей філологічного факультету, проте її було додано до загальноуніверситетського пулу вибірових дисциплін, тому долучитись до її вивчення можуть студенти будь-яких спеціальностей. Навчальна програма спрямована на розвиток компетентностей критичного сприйняття інформації через інтеграцію інфомедійної грамотності в навчальний процес. Курс охоплює три навчальні модулі: «Медіаосвіта та медіаграмотність»; «Медіаосвіта як засіб розвитку критичного мислення», «Інформаційна і візуальна грамотність та цифрова безпека» – та передбачає методику проведення занять, заснованих на студентоцентризованих формах діяльності (дискусії за принципом “buzz-group”, «групування», тренінг, стимуляційна гра, групова робота, case study, мотиваційно-інтерактивні вправи, творчі завдання дослідницького характеру, технологія квест-заняття, веб-квести тощо), що враховують різні стилі навчання студентів, розвивають критичне мислення, стимулюють їх творчі здібності до створення нового контенту, поглиблюють сприйняття, інтерпретацію й аналіз медіатекстів та іншої інформації, засвоєння основ медіакультури.

У контексті формування компетентностей інфомедійної грамотності важливою є організація навчання як творчого процесу. Параметри творчості, неординарності, особливості підходу до вирішення поставлених завдань є прямо пов’язаними з рівнем розвитку критич-

ного мислення. Виходячи з цього, зазначимо, що теорія повинна завжди підкріплюватися конкретними практичними вправами, спрямованими на розвиток відповідних навичок, саме тому цей курс не має лекційних занять. Серед використовуваних форм превалюють групові, а вирішення завдань аналітичного та продуктивного характеру сприяє розвитку розумової діяльності вищого порядку відповідно до Таксономії Блума.

Практичні заняття зі студентами передбачають формування вмій знаходити, передавати, відтворювати й отримувати необхідну інформацію, використовуючи різноманітні цифрові інструменти. До того ж, що дуже важливо, запропоновані завдання пов’язані з формуванням вузькофахових компетентностей та життєвих навичок, які ще називають soft skills, адже завдання створено таким чином, що студенти, працюючи в групах, мають розподіляти відповідальність, розвивати лідерські якості, керувати часом на виконання, застосовувати системне, критичне і творче мислення тощо.

Розглянемо приклади організації практичної діяльності студентів упродовж вивчення окресленої дисципліни. Так, вивчаючи лексичні теми «Відпустка», «Подорож», студентам можна запропонувати інформаційно-пізнавальні вправи з елементами медіаграмотності.

Вправа «Асоціація» має на меті сформуванню навички критичного мислення, розширити світогляд, сприяти творчим здібностям студентів. Завдання до вправи – озвучити, з чим асоціюються слова «Відпустка», «Подорож». Студенти висловлюють свою думку щодо

того, що їх об'єднує. Потім вони розподіляються на групи і відповідають на питання, отримані на картках, обґрунтовують і висловлюють свою думку, відстоюють власну позицію. Тісно пов'язаним із попереднім завданням є асоціативний диктант під назвою «Толерантність». Він сприяє активізації розумової діяльності й розвитку творчого мислення. Студентам пропонується дати відповідь на питання «Чим для Вас є толерантність?». Ключове слово – «Толерантність», завдання для студентів – записати асоціації, які виникають при зазначеному слові. Після цього викладач диктує слова-прикметники, що стосуються ключового слова, а студенти повинні внести їх у таблицю, розподіливши на «позитивні» та «негативні», після цього вони складають міні-вислів на зазначену тему. Спонтанність, графічний прийом систематизації матеріалу, швидкість думок та розташування їх у певному порядку сприяють ефективному розвитку культури спілкування, вдосконаленню вміння дискутувати та аргументувати свою думку, дотримуватись принципів соціальної толерантності.

Метою вправи «Розпізнай в собі емоції» є формування емоційного інтелекту студентів, вміння аналізувати й досліджувати фотоконтент, вміння висловлювати свою власну думку й обґрунтовувати її. До вправи студенти отримують завдання – визначити свої емоції під час перегляду фото за темою заняття. Вони вивчають зображення «Колеса емоцій» та визначають свою емоцію. Після обговорення власних емоцій, кожен з них отримує

фото для дослідження, дотримуючись такого алгоритму дій:

- хто/що відображено на фото;
- історія виникнення фото, його достовірність;
- автор фото;
- мета фото;
- які емоції виникають під час перегляду фото і чому?

Ще одна вправа «Всі крапки над і» допомагає підвищити рівень комунікативної і міжкультурної компетентності крізь призму автентичності, сформуванню вміння розпізнавати й розуміти медіаінформацію, ідентифікувати фейки й систематизувати їх. Для виконання цієї вправи викладач пропонує прослухати текст «Мрія – подорож у минуле», виконати завдання на перевірку розуміння тексту, за допомогою пошукових сайтів окреслити правдиву і неправдиву інформацію щодо містичних місць Німеччини і скласти путівник для подорожі тими місцями, карту з відео/аудіосупроводом.

Сформуванню вміння й навички медіаграмотності, а також використати цензуру, проаналізувати рекламний матеріал, вміння подачі іншомовної інформації, розвинути критичне мислення, відстежити цифровий слід допоможе вправа «За п'ять хвилин журналіст». До цієї вправи викладач пропонує завдання – проаналізувати два відеоролики, в яких присутня інформація про новий готель, за такою схемою:

- визначити тип рекламного контенту;

- звернути увагу хронометраж і повноту інформації;
- зібрати додаткову інформацію до відеоматеріалів (що, де, коли?);
- проаналізувати джерело інформації;
- залишити коментар до відеофрагментів;
- не використовувати власні позиції та емоції, аналізуючи відеоматеріал.

Систематизацію та узагальнення лексичного матеріалу, логічне й креативне мислення можливо актуалізувати, використовуючи QR-коди. За допомогою сканера, який зчитує QR-код, з’єднати висловлювання із захищеною в QR-код логічно-змістовою інформацією за темою заняття. Такі завдання додавали заняттям динамічності й розвивали цифрові навички студентів.

Загалом варто відзначити ефективність використовуваних вправ завдяки актуальному і цікавому змістовому наповненню, застосуванню студентоцентризованих форм навчання та новітніх технологій організації освітньої діяльності.

Підсумовуючи наведене вище, відзначимо, що сформовані таким чином уміння й навички сприяють не тільки аналізу інформації, але й культурі її використання, що є основою інфо медійної-грамотності. Студенти залишили позитивний відгук про важливість компетентностей, сформованих упродовж вивчення дисципліни «Інтеграція інфомедійної грамотності у професійну діяльність».

Медіаосвіта молоді набуває все більшої актуальності. Саме завдяки цьому актуальному контенту у поєднанні з інтерактивними студентоцентризованими формами діяльності створюються сприятливі умови для

розвитку критичного мислення, креативних здібностей, інформаційної компетентності, вмінь роботи в команді, знаходження проблем і вирішення їх, вмінь ефективної комунікації, соціальної толерантності, самонавчання, самоорганізації та багатьох інших компетентностей, важливих для ефективної діяльності фахівця. Перспективами подальших досліджень вважаємо вивчення теоретичних засад та розробку практичних шляхів для впровадження усіх компетентностей інфомедійної грамотності в освітній процес закладів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Іванов В. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд. Київ: АУП, ЦВП, 2012. 58 с.
2. Інтеграція інфомедійної грамотності у навчальний процес. Навчально-методичні матеріали проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність». К.: IREX в Україні, 2019-2020.
3. Медіаосвіта в школі та на уроці: Основи і приклади / За загал. ред. В.Ф. Іванова; Пер. з нім. В. Климченка. К. : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 405 с.
4. Онкович Г.В. Медіаосвіта в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. Матеріали II Міжнародного семінару «Навчально-виховне середовище та моральність у XXI столітті». Київ-Вінниця, 2010. С. 89 – 92.
5. Aufderheide, P., Firestone, C. Media Literacy: A Report of the National Leadership

Conference on Media Literacy. Queenstown, MD:
The Aspen Institute, 1993.

Annotation. *The article is devoted to the issue of the need to form information and media literacy of future professionals during their obtaining higher education. The structure of information and media literacy is detailed and the examples of possible ways for the formation of its components are given. The content of the authors' subject «Integration of information and media literacy into professional activity» is covered. Practical tips of the organization of educational activity of students during studying of this educational component are described.*

Key words: *media education, information and media literacy, critical thinking, quality information, information environment.*
